

Seadus ja Kohus.

Õigusteadline ajakiri.

Tegelik toimetaja **M. Pung.**

Kirjade adress: С.-Петербургъ, Мѣщанская ул. № 4, кв. 7.

№ 7-8.

Juuli ja August 1909 a.

№ 7-8.

Mis õigus on Eestimaa mõisaomanikul wallarendimaa kohta?

Wastus selle küsimuse peale oleks dige lihtne: omanduse õigus. See wastus ei jõua meid aga rahustada: omanduse õiguse mõiste on õiguse teaduses üks keerulistematest ning kuni praeguse ajani ei ole veel selle mõiste selgitust, mis kõikide teadlaste poolt digeks tunnistatud oleks; just wiimasel ajal on waielused selle mõiste siisu üle veel elawamaks läinud.

Meid siin ei huvita mitte küsimuse õigusteadline külg üleüldise, waid küsimus, misjugune õigus on Tallinnamaa mõisaomanikul walla rendimaa kohta, ehk kui meie wastame, et omanduse õigus, siis edasi küsimus, mis selle omanduse õiguse siisu on?

Balti eradiguse III järgu § 207 ütleb, et omanduseks nimetatakse digust asja täiesti oma wõimuses pidada (право полного обладания вещью) ja loetakse siis edasi üles, mis selle õiguse siisu on: omanik wõib asja oma käes pidada, teda tarwitada, temast iga-sugust tulu saada, temaga oma heaksarwamist mõõda talitada ja teda seaduslise korra järele tagasi oma kätte nõuda, kui ta kõrwaliste isikute kätte on sattunud. See on omanduse õiguse selgitus tema kõige laiemas mõttes; kohalik seadus teab aga ka, et seda omanduse õiguse siisu kitsendada wõib. § 208 ütleb, et kitsendusi nii hästi seaduse poolt, kui ka waba leppimise põhjal wõib olla. Kitsendused, mida Balti eradigus tunneb, on suuremalt jaolt minewikuft pärit, nad

wdiwad aga ometi nii kaugele minna, et omanikul muud midagi järele ei jää kui digus asja olu (сущность, Substanz) peale, paljas omaniku nimi, kuna teise isiku käes digus asja pidamise peale on, mida tema üksi oma kasuks tarvitada wdib niikaugele, kui see wdimalik on, ilma et asja olu selle all kannataks; see wiimane wahekorid on näit. maksew õpetajate, kes kiriku mõisaid, ja ametnikkude wahel, kes kroonumõisaid palga asemel tarvitamiseks on saanud, ühelt poolt, kihelkondade ja kroonu wahel teiselt poolt. Wiimaste, nii nimetatud otsekoheste omanikkude digus seisab selles, et nemad esimeste, nii nimetatud omaniku digustel tarvitajate, diguste lõppemise järele asja, mille kohta neil seni ainult omaniku nimi oli, oma tarvitada saavad.

Ülemal tähendatud diguse korraldus arwab meid kandselt aru saada wahekorraft, mis mõisaomaniku ja walla rendimaa wahel on.

Kõige esiti tuleb tunnistada, et see wahekorid üks digusline wäärjunnitus on.

Kui Gestimaa talurahwas pärisorjusest wabaks sai, siis püüti maaküsimust sedawiisi otjustada, et kasukas pestud oleks, ilma et willad märjaks saaks: maad ei tahetud talurahwale anda, sest hind, mis siis maa eest saada wdõis, oli liiga madal, ja maa oma käes pidamine mõisnikule armsam. Teisest küljest saiwad targemad aru, et põlluharija rahwas päris ilma maata ka mitte elada ei saa; kui aga mingisuguseid määrusid seadusesse üles ei wdõeta, siis wdõib ükiskute mõisnikkude ahnuse ehk mõistmatuse tõttu kergesti tarwilisest tööjõust pundus tulla. Sellepärast sai otjustatud, et maad teatavas suuruses talurahwale tarvitada pidi olema, nagu see 1856 a. seaduses lõpulikult kindlaks on määratud, kus see maa rendimaa nime sai.

Mis digused jäiwad mõisaomanikule selle rendimaa kohta ja kuhu läks muist digust?

Esimese küsimuse peale on kerge wastata, kuna teine küsimus natukene keerulisem on. Gestimaa taluraha seaduse § 45 ütleb nimelt selge sõnaga, et rendimaa mõisniku omanduseks jääb, § 46 lisab aga juurde, et mõisaomanikul mitte digust ei ole tähendatud rendimaad teisiti tarvitada, kui rendile andes ehk taluraha seisuse liikmetele ära müües ja § 51 määrab, et sell korral, kui talu ilma rentnikuta on ja keegi ettepannud tingimistel talu rendile wõtta ei tahta, mõisnikule digus jääb talu ajuti, § 52 põhjal mitte kauem kui 3 aasta jooksul, kui iseseiswat talukohta pidada. Ühtlasi on rendimaa, § 45 järele, oluline osa rüütlimõisast, wahemalt seni, kuni

ta mitte ära müüdnud ei ole. Sellest järgneb siis, et mõisaomanikul walla rendimaa kohta ajutine ja piiratud omanduse õigus on, kuna omaniku talitamise õdimukond kitsendatud on; kahjuks on see kitsendus õige tähtsuseta, sest mõisaomanik ei tohi ainult wormilisel maal otskoheselt tarwitada, tegelisel õdib ta aga seda küll teha, sest § 248 lubab mõisaomanikku müümise korral enesele igasuguseid õigusi müüdnud maa kohta jätta, kui ta § 249 järele kontrahiti üleswõtta lasseb, et ostja talupoeg nende saamata õiguste eest teatava tasu on saanud: nii õdib mõisaomanik lepingusse wõtta lasta, et müüdnud maa mõisa karjamaaks, mõisa metsa ehk mõisa keskijärwe aluseks, mõisa jahi-platsiks jne. jääb, ostjale filmakirjaks selle eest tasu lubades. Seaduse selge mõtte järele teisi õigusi müüdnud walla rendimaa kohta mõisaomanikul ei ole, nagu ka müümata maa kohta mõisaomanikul vähem õigusi on, kui müüdnud maa kohta, sest ostjaga wõib mõisaomanik soowi järele kokku leppida, kuna mõisaomaniku ja rendimaa wahekorada seadus määrab.

Tähtis on küsimus, mis õigused on mõisaomanikul rendimaa peal kaswama metsa kohta? § 46 järele wõib mõisaomanik seda metsa ühes maaga ainult kas rendile anda wõi ära müüa; müüb ta rendimaa ära, siis wõib ta muudugi § 249 põhjal metsa omale ja ka metsa alust maad teatava tasu eest edaspidiseks mõisa metsa alla jätta. On maa aga rendile antud, siis wõib mõisnik, § 73 p. 2 põhjal, rentnikku kohustada, rendile antud maa peal kaswawat metsa mitte rainda; kui sarnast lepingut kontrahis ei ole, wõib rentnik Balti eraseaduse 3 jao § 4092 järele metsa talu tarwituseks rainda, nii hästi ehitamiseks, kui ka kütmiseks. Nagu näha, on needgi õigused laialdased küllalt, kuid rohkem õigusi mõisaomanikul ei ole. Küsimus, kas Gestimaa talurahwa seaduse § 50 muudetul kujul maksew on, tuleb jaatawalt otsustada: Kõigekõrgema käsu läbi 23 jaanuarist 1859 sai see paragrahw jäädawalt ja mitte ajutiselt muudetud; ajutise jõu saidwad ainult täiendawad reeglid sellestjamaast päewast. Muudetud ja praegu makswal kujul kõlab see paragrahw järgmiselt: „Taludele eraldatud heinamaade ja karjamaade kohta, milledel enne jagamist mets kaswas (поросшихъ лѣсомъ), määratakse, et metsad, mis talupoegade heina- ja karjamaadel kaswawad, mõisniku talituse õdimukonda ja tema ülewaatuse alla jääwad.“ Siin on tähtis filmaspidada, et seadus ainult seda metsa, mis enne eraldamist kaswas, mõisaomaniku metsaks loeb. Kui meie filmas peame, et iga wõfastik weel mets ei ole, et mets

wähemalt aastat 20 wana peab olema, kui teda metsjaks lugeda wõib, siis peaks metsjad, mis praegu talumaadel kaswawad, vähemalt 70 aastat wanad olema, kui neid weel mõisa metsjadeks lugeda wõiks: kõik nooremad metsjad on seaduse mõtte järele (§ 13 ja § 50 nagu ta 1856 a. wälja anti) rendimaade metsjad, millede kohta mõisaomanikul talituse õigust ei ole. Niisuguseid metsjaid wõiks seni, kui rendimaa müümata on, ainult selleks tarwitada, et talukohale, kelle maadel nad kaswawad, ehituse ja küttematerjali muretseada; teisteks otstarbeteks, iseäranis otsekoheselt mõisniku tasku heaks, ei tohiks neid mitte hawitada: see oleks seaduse wastane. Ainult ostja wõiks metsjaga oma heaksarwamise järele talitada, aga ka mõisaomanik wõiks müügikorral leppida, et mets tema kasuks jääb.

Nüüd tuleb ülemal seatud küsimuse teine pool wastata: kelle kasuks on mõisaomaniku õigused kitsendatud, kes wõib nõuda, et mets mitte muudeks otstarbeteks ära kulutatud ei ei saa. Gestimaa talurahwa seadus 1856 a. on heaks tunnistuseks, kui kasuta poolikud määrused on ja kui wähe kedagi seaduse abil kaitseada saab, kui kaitsetaw ise seaduse walmistamise juures kaasa rääkida ei wõi. Rendimaade eraldamise läbi pidi talurahwa seisus kaitsetud saama (§ 9 ja 10), aga seaduse-eelnõu walmistaja, mõisniku seisus, oskas ilma suurema waewata asja niiviisi korraldada, et seadus kaunis kena kõlab, kuid talurahwale wähe tulu toob: ei ole selle kohast asutust, kes walwaks, et seadust karwa pealt täidetakse, ei ole õiguslist isikut, kes seaduse täitmist nõuda wõiks. Kawatsetud mõtte järele peaks walla talurahwa seisusel rendimaade otsekohese omaniku (dominus directus) õigused olema, kes selle järele waatama peaks, et rendimaad olurikkumata, otstarbekohaselt tarwitatud saaksiwad. Kahjuks ei ole aga seaduseandmise juures seda seisukohata lõpuliselt kinni peetud, waid otsekohese omaniku õigused on mõisaomaniku ja wallarahwa wahel ära jaotatud, nagu teisest küljest omaniku õigustel tarwitaja õigused rentniku ja mõisaomaniku käes jaotatult on: mõisnik saab igaaastast renti ja rentnik peab maad, tarwitab teda. Et seda korraldust lõpulikult läbi wiia, oleks walla „rendi“ maad pidanud mõisnikkude käest teatawatel tingimistel ära wõetama ja nende omanikuks wald kui juridiline isik tunnistatama, kelle kohuseks oleks pidanud jääma seda maad talurahwa seisusest wallaliikmetele pidamiseks teatawa tasu eest edasi anda. Siis oleks selge olnud, kelle käes maa kohta käiwad õigused seis-

wad. Praegu ei ole seaduse mõtte järele mõisaomanikul õigust wallarendimaad otskolehelt pidada, weel rohkem, need maad oleks juba ammu pidanud talurahwale ära müüdnud olema; kuid meie teame, et palju wallamaid mõisate käes on, et weel rohkem maid müümata on ja et mõisaomanikud nii hästi rendi kui müüdama maa eest kõige kõrgemaid hindasid wälja pigistawad, nii et põllu- pidaja maanälja pärast wõerastesse, tundmata rasketesse oludesse wäljarändama peab. Kõik see tuleb sellest, et omal ajal seadus lõpulikult wälja ei ole töötatud: seaduse-eelnõu walmistajad mõis- nikud jätsiwad kõik oma hea tahtmise asjaks, talurahwale ei tahtnud õigust anda midagi nõuda. Talurahwas ei saanud seisusliselt korral- datud, waid ainult mõisate kaupa killustatud ja kohalikkude mõisa- omanikkude käsu ja keelu alla usaldatud; waldadele, kui õigusliste isikutele, ei antud õigust wallamaa peale ja kui praegu wallad, 1866 a. seaduse § 11, p. a, r ja n põhjal, nõuda tahakstiwad, et wallamaad otstarbekohaselt tarwitatud saakstiwad, siis tuleks sellest ehk wähe wälja: waldadel ei ole mitte sellekohast seisuslist asemikku ja raske on loota, et wolikogud oma nõudmisi kohtuliselt kaitseda suudaks. Ja kui see ka wõimalik peaks olema, tulu oleks wäike: mõisaomanik kirjutab talu oma toapoisi nime peale ja jatab ostu- kontrahis omale niisugused eesõigused, misuguseid ainult süda soo- wib. Otstarbe kohane maaküsimuse korraldamine peaks meie politi- listel erakondadel üheks peaülesandeks olema.

Eui Olesk.

Kes walitseb Tallinna wanemate Ew.-Lutheri usu koguduste waranduste üle?

Tallinna linna omawalitsuse ja wanemate linnakoguduste wahel nõnda nimetatud „jumala-laeka“ pärast üle 20 aasta kestnud protsess on wiimaks Senatis lõpetatud: linn ja kogudused peawad õige sun- red liikumata warandused oma wahel pooleks jagama. Sellepärast tärkab iseenesest küsimus, kelle kätte peab linnawalitsus kiriku warandused andma, ehk — misugune seadusline afutus walitseb Tallinna koguduste waranduste üle?

Sw.-Lutheri usu kiriku-seaduse § 732 (Wene seaduste kogu XI anne, I jagu 1896 a. wäljaanne) järel „walitsewad muunde Sw.-Lutheri usu kirikute (sisemiste kubermangude, Narwa, Riia ja Tallinna Toome kirik maha arwatud) waranduste üle otsekohe kiriku-eesfeisjad (Kirchen-Vorsteher).“ Tallinnas walwas niisuguste eestfeisjate üle linna-konfistorium.

Seltähendatud seaduse § 741 järel jääb kiriku eestfeisjate walimise kord, ametisse kinnitamine ja sellest wabastamine seal, kus need eestfeisjad juba enne 28. detf. 1832 a. olemasoliwad, endiseks. See seaduse määrus räägib edasi sellest, kudas maakogudustes, mis pärast 1832 a. 28 detf. asutatakse, kiriku eestfeisjaid konwent walib. Midagi ei lausu aga see seadus uute linna-koguduste kohta, millest järeldama peab, et iga uus linnakogudus eraldi enesele walitsuse käest põhjuskirja peab muretsema, milles muu seas ka koguduse waranduste üle walitsemise kord ära määratakse. Wanemate (enne 1832 a. olnud) linna-koguduste waranduste üle walitsemise korda tuleb selle järel wanematest seadustest otsida, peame seda ka Tallinna wanemate koguduste kohta tegema.

Tallinna magistradi otsustest leiame nii mõndagi ajaloolikku tunnistust linna kirikute waranduse walitsemise kohta.

29. okt. 1550 a. on Tallinna magistradi lauakirja ülestähendatud, mis magistradi poolt nimetatavad kiriku-eeskostjad peawad tegema, ja kudas nad kirikute waranduste üle peawad walitsema. Juba siis on aga kirikute erakassade kõrwal ka üleüldine kiriku-kassa, kuhu kiriku-eesfeisjad kõik ülejääwad summad peawad ära andma. Nii on siis juba Tallinna kirikutel oma eraldi-kassad ja nende walitsejad — eestkostjad. Kirikute eestkostjatel ei ole küll rohkem iseseiswust, kui magistradi käsutäitjatel.

4. now. 1550 a. kinnitab magistrat juba esimene „üleüldise kassa korra“ (Revalsche Gemeine Kastenordnung), milles tähendus leidub, et üleüldise kassa walitsejad mõlema kiriku (Olewi ja Niguliste) eestkostjatele abiks määratakse, et selle tagajärjel kõigekõrgema auu laiali laguneks ja mõlemad kogudused üksteise tõttu edeneksiwad. Mõlemad kogudused on kohustatud iga kolme aasta järele oma kapitalide ja sisetulekute üle magistradile otsekohe aru andma, nagu seda seni üleüldine kassa tegi. Magistradi poolt nimetatud kirikute eestkostjate peale ei pea mitte kirikute majanduslist talitust ja ehitust pandama. Ilma nende heakskiitmiseta ei pea tohtima

kirikute kapitali ära tarvitada. Mõlema kiriku eestkostjateks määrab magistrat (punkt 6 ja 7) neli kodanikku, kelledest üks wanema kohuste täitjaks määratakse.

19. okt. 1554 a. leiame Tallinna magistradi lauakirjast kindla teate, et 4. nov. 1550 a. määruste täitmiseks mõlema kiriku eestkostjatele üleüldises kasvas olev raha wälja on maksetud. Nüüd määratakse igaihe eestkostja kohused ära: wanem eestkostja walwab selle üle, mis kodustele waestele antakse; teine maksab õpetajate palka ja walwab selle üle, mis kolme aasta jooksul õpetajate ja koolide kasuks annetatakse; kolmas eestkostja walitseb koguduste ehituste üle ja walwab selle üle, mis kolme aasta jooksul hoonete kasuks annetatakse; neljas walitseb selle üle, mis waeste koolilaste heaks annetatakse ja jagab sellest puudist-kannatawatele lastele abirahast kolme aasta jooksul. Kolme aasta pärast astub wanem oma ametist ära, ja tema järgmine eestkostja saab wanemaks, kuna teised järgimööda kohtade peal edasi nihkuwad, kõige wiimase (neljanda) eestkostja ameti peale nimetatakse aga iga kolme aasta järele uus, sel kombel peab iga eestkostja kõiki ametist (3 aasta kaupa) täitma, kuni ta wiimaks 12 aasta järele lõpulikult eestkostja ametist lahkuib.

1599 a. kinnitab Tallinna magistrat „jumalalaeka“ esimese põhjuskirja. Selle uuenduse tarwidust põhjendab magistrat sellega, „et kirikud ja koolimajad eestkostjate hooletuse tagajärjel ära lagunewad, et jutlustajatele, kooliõpetajatele ja muudele kirikuteenritele (Kirchenpersonen) õiglaselt palka ei makseta, nii et õpetajad awalikult kirikutes selle üle kaebtust tõstawad jne.“ Jumalalaeka walitsejateks seatakse kaks magistradi liiget. Nemad peawad kirikute, koolide ja nende hoonete üle walwama ja kirikute eestkostjate aruandeid läbi waatama, ja kõigist korratustest magistradile teada andma, niisama ka jutlustajate ja õpetajate käest kaebtusi wastu wõtma ning magistradi otsuste täitmise üle walwama. Jumalalaekal on oma täidesaatwad ametnikud: 2 neist walwawad waeste hoolitsemise üle, kaks maksawad palkast, 2 walwawad kirikuhoonete üle ja kaks hoolitsewad koolide eest. Iga kogudus walis oma poolt neli jumalalaeka ametnikku (Kasten-Vorsteher). Kirikutele jääwad ikkagi need summad, mis neile 4. nov. 1550 a. määruste põhjal üleüldisest kasvast wälja maksetud, tarwitada, kuid nüüd pandakse terve rida eeskirjast maksma, kudas neid kapitalistid tuleh kasulikult tarwitada.

Jumalalaeka põhjuskirja täiendas magistrat 20. mail 1612 a., 15 juulil 1612 a. ja wiimaks 7 sept. 1621 a. Wiimane põhjuskiri

on meile kõige tähtsam. Selle uuenduse põhjendus tähendab lühidalt ka temas maksma pandud põhjused ära: „1599 a. antud jumala-laeka põhjuskirja järel on igal waimulikul asutusel oma eraldi walitsus jäetud, ja selle tagajärjel tärkawad kõiksugu tülid selle kohta, kellel suurem õigus on kapitalidest ja laenude eest saadawatest kasudest osa wõtta, kuna aga sissetulekuid hooletult kogutakse... sellepärast ei ole magistrat mitte ainult endist jumala-laeka korda läbi waadanud, waid ka aja ja olude kohaselt uued määrused maksma pannud.“

Uue põhjuskirja järel wõetakse jumala-laekasse: kõik waranduslikud asutused ja põhjendused (Fundationen) kirikute, koolide, haigemajade ja waeste warjupaikade juures, kõik rendid, mis kirikute, koolide, waestemajade kasuks lähewad ja kõik muud nende alalised sissetulekud; kõik see ühendatakse ühisesse kassasse, mis ühisi (eraldamata) kasu peab kandma. Peale selle seletatakse weel pikemalt, misugused jumala-laeka ajutised ja jookswad sissetulekud peawad olema.

Nii on 1621 a. Tallinna koguduste eraldi-walitseta warandus ära lõpetatud, kuna aga kirikute iseseiswate eestkostjate amet juba 1559 a. ära lõpetati. Sellest ajast peale walitseb kirikute, koolide, heategevate asutuste, wangikodade, haigemajade jne. ühisi kapitali jumala-laeka eestseisus, milles neli magistradi liiget, nende hulgas üks bürgermeister ja suuregilde wanemad peawad olema, ja 6 kogudusteliiget on.

Nagu wiimaseft magistradi poolt antud jumala-laeka põhjuskirjast näha on, kaotaswad Tallinna kogudused oma iseseiswustäielikult. Tallinna magistradil oli, kui piiskopi-õiguse (jus episcopale) esitajal täieline wõim käes nii wõi teisiti kirikute ja koguduste waranduste saatuse üle otsustada. Ja see kord, mis 1621 a. Tallinnas maksma pandi, kestis kuni uue linna-omawalitsuse sisseseadmisseni. Balti seaduste I ande § 1014 punkt 10 järel walwab magistrat linnakirikute waranduste walitsemise ja kiriku-politsei üle. Ja sellejama seaduse § 1179 põhjal on kirikute ja kõiksugu heategevuse ja muulaadiliste awalikkude asutuste waranduste walitsemine jumala-laeka (Управление Богоугодныхъ заведений) käes.

Kui Tallinnas üleüldine linnaseadus 1877 a. maksma pandi, siis tuli ka jumala-laeka saatus otsustamise alla. Sellest kasvas selleaegse Gestimaa kubeneri würst Schahowskoi poolt antud tõukel õige kauakestnud protsejs. Hiljuti tegi Senat otsuse, mille järel teatav osa jumala-laeka warandust kirikute omanduseks tunnistati. Muudugi oli kohtute otsustada ainult jumala-laeka waranduse saatus, kuna see asutus Balti linnade omawalitsuste uuenduste tagajärjel ära lõppes. Nii kadus Tallinnas wiimane asutus, millel ülesandeks oli kirikute waranduste üle walitseda. Senati otsuse järel on „jumala-laekas“ õigusline isik, kel oma iseseisvus magistradi kõrwal oli. Magistradil oli kohuseks ainult selle üle walwata, kudas jumala-laeka juhatus kirikute ja teiste asutuste waranduste üle walitses, kuid magistrat ise ei walitsenud mitte (Balti Seadus I anne § 1014 p. 10) kirikute waranduste üle. Magistratidelt mitte-kohtu-wõimu ärawõtmise puhul 8 juuli 1880 a. seaduse põhjal, anti kõik need õigused, mis magistratidel Sw.-Lutheri kirikute asjus oliwad, ajutiselt konsistoriumide kätte — nii läks siis ka Tallinnas kirikute waranduste walitsemise üle walwamise õigus konsistoriumide kätte, kuna aga ühtegi uut asutust endise jumala-laeka asemele ei loodud, kes kirikute waranduste üle oleksiwad walitsenud. Sw.-Lutheri kirikuseadus juhatab Baltimaa linnade kirikute waranduste walitsemise asjus nende asutuste juurde, mis juba enne 1832 a. olnud, nii et ka selle seaduse järel ühtegi uuemat asutust ei leia, kes peale jumala-laeka äraldõpetamist Tallinna linna kirikute waranduste üle walwaks.

Nii jõname otsusele: Tallinna linna wanematel Sw.-Lutheri usu kogudustel ei ole praegu mingisugust seadusel põhjenuwat korraldust, mis nende waranduste esitajaks wõiks olla. Tallinna kogudused ei ole sellepärast mitte õiguslised isikud.

Ja ometigi on need kirikud jumala-laeka lõpetamisest saadik oma nimel Tallinna linnaga protsesinud, nende wolitusel on adwokadid wälja astunud, ja isegi kindral-konsistorium seletab protsessi algusel kirikute adwokadi wolikirja kohta, et Tallinna linna 5 kirikul õigus olla Sw.-Lutheri kirikuseaduse § 623 (1890 wäljaanne, mis aga praeguse 1896 a. wäljaande § 732 üks ja seesama on) ja § 628 (nüüd § 737) ja § 650 (nüüdjes wäljaandes § 759) põhjal oma konwentide läbi linna wastu protsessi alata (Kindral-konsistoriumi tunnistus 9. apr. 1888 a. nr. 417). Kui aga kindral-

konfistoriumi poolt tähendatud seadusi põhjalikumalt järele uurida, siis selgub, et isegi kindral-konfistorium Tallinna linna koguduste waranduste esitajateks konwendid wõtab, millede kohta aga Kiriku-seaduse § 732 (wõi § 623 1890 a. wäljaandes) otsukohe on üteldud, et need konwendid ainult wäljaspool Baltimaa linnasid Sw.-Lutheri koguduste esitajateks on, Baltimaal aga ainult Riias ja Tallinna Toome koguduses. Teistes Gestimaa linnakogudustes seaduses nimetatud konwentisi ei ole. Nii on ka kindral-konfistorium Tallinna linna koguduste esituse oma waba soowi järele laenanud, kuid niisuguseks laenuks ei anna talle seadus kõige wähematki luba. Oleks selleaegne linnawalitsus sel põhjal kirikute wolituse wastu kohtus waielnud, siis oleks wististi protsessi kohe algusest teise pööre omandanud.

Sel küsimusel on tegelikult just praegu õige suur tähtsus: Kelle kätte peab Tallinna linnawalitsus nüüd selle osa jumalalaeka warandust andma, mis kirikute omanduseks mõisteti? Praegu toimetab kirikute wolitusel advokat. Kes wõib aga advokadile kirikute nimel wolikirja anda, kui selleks seaduse järel mingisugust asutust peale jumala-laeka äralõpetamist enam ei ole? Tegelikult on selle wolituse ei tea kust wõetud kirikute konwentide-liikmed wälja annud. Tallinna linna kirikutel ei ole aga juba 1559 a. saadik enam oma eestkostjaid. Kui nüüd mõned isikud omale eestkostja wõi konwendi-liikme nime on omandanud ja wõimu selleks enese kätte wõtnud, siis on nad seda täiesti omawoliliselt teinud. Tallinna wolikogu peaks enne, kui ühise waranduse jaotamise kallale asuda, walitsuse poole pöörama ja ära seletama, et praegu Tallinna linna kogudusi, kui õigusliisi isikuid olemaski ei ole, sellepärast linn nüüd, kus jumala-laekas lõpulikult kohtu otsuse järel lõpetatud on, ei tea, kelle kätte kirikute osa ühiswarandusest anda. Senini kirikute eest wälja astunud advokadi wolikiri tuleb muidugi tühjaks tunnistada. Teiselt poolt peaksiwad aga ka koguduste liikmed walitsuse käest omale selleks luba küsima, et koguduse põhjuskirja kokkuseadimiseks sammusid astuda. Kogudused peawad nüüd selle poole püüdma, et nad endid omawalitsuse põhjusemõtete järel wõiksid korraldama hakata. Ka peaksiwad koguduste liikmed oma poolt walitsusele palwekirjasiid saatma, et senine seadusewastane kord ära saaks lõpetatud.

Rahukohtu-asutused Baltimaal 28 mai 1880 a. seaduse järel.

Ka Baltimaal oli walitsusel omal ajal nõu walitawaid rahukohtunikkuksid ametisse seadida. Seda tunnistas kõige parem 28. mail 1880 a. kõigekõrgemalt kinnitatud seadus, mis isegi Kohtuseaduste (Судебные Уставы) 1883 a. wäljaandesse oli lisana mahutatud. See seadus kaotati ära, ja meil seati rahukohtunikud-ametnikud sisse. Et praegu jällegi walitawate rahukohtunikkuksid sisse seadmine Riigivolikogus käsil on, siis oleks wististi ajakohane, kui meie pool rohkema rõhuga oleks hakatud walitawate kohtunikkuksid asutuse kasuks tööd tegema. Muidugi ei wõi 28. mail 1880 a. selle kohta antud seadus nüüd enam kõiki ajanduid täita, kuid paljugi wõiks temast siiski kasuga tarwitada. Meie tõlge on Kohtuseaduste 1883 a. wäljaande järel tehtud, sealt on ka paragrahwide järjekord wõetud.

* * *

556. Üleüldised rahukohtu-asutused maksawad ka Liwi-, Cesti- ja Kuramaal nende eraldustega, mis allpool järgnewad.

557. Kubermangulinnad, Riia ja Tallinna, ühes nende oma patrimonial-osadega, mis iseseiswate waldade piiridesse ei käi, sünnitawad kreisidest eraldatud rahukohturingkonnad.

558. Rahukohtunikkuksid walimise otstarbel asutatakse Liwi-, Cesti- ja Kuramaal, Riia ja Tallinna linnad eraldatud, ringkonna walijate-kogud. Nende kogude koosseis ja neis ette wõetawate walimiste toimetamise kord määratakse selle paragrahwi juurde lisatud ajutistes seadlustes ära (waata lisa).

559. Riia ja Tallinna linnades pandakse kreisi walijate-kogude kohused rahukohtunikkuksid walimise asjus linnawolikogude peale.

560. Ringkondade walijate-kogudel (§ 558) ning Riia ja Tallinna wolikogudel (§ 559) on tarbekorral lubatud, peale jaoskonna- ja auu-rahukohtunikkuksid ka weel niipalju lisarahukohtunikkuksid walida, nagu nad seda tarwilikuks arwawad.

561. Lisarahukohtunikud, mis eelmise määruse (§ 560) põhjal walitud, wõtawad rahukogu istumistest just selsamal alusel osa, nagu auu- ja osakonna-rahukohtunikudki.

562. Peale nende isikute, keda Kohtuseaduste § 19 ja 20 põhjal võimalik on rahukohtunikudeks valida, võib Baltimaal ka neid kohalikka elanikka valida, kes § 19 punkt 1 ja 2 nõudeid täidavad ja ise või nende vanemad või naised nii palju maad omandavad, kui palju kohalikud seadused rüütlimõisa suuruse alammääraks nõuavad (Balti seaduste III vihik § 601—603 ja 616).

563. Ringkonna walijate-kogud (§ 558) võivad kõigi koosolekult osavõtvate walijate ühehealelisel otsusel rahukohtunikudeks ka niisuguseid isikuid valida, kes küll mitte Kohtuseaduste §§ 19, 20 ja 562 nõudeid ei täida, kuid kes oma seltskondlise kasuliku tegevusega üleüldist lugupidamist on ära teeninud.

564. Neist otsustest, mis Kohtuseaduste § 35 põhjal tehtakse, võtavad täielise healedigusega ühes auu- ja osakonna-rahukohtunikudega ka lisarahukohtunikud osa.

565. Tähtajaliste rahukohtu-kogude istumiste alguse aja ja koha määravad ringkonna walijate-kogud (§ 588), Riias ja Tallinnas — linnavolikogud, ja sellest antakse aegsalt rahukohtu ringkonna elanikkudele teada.

566. Auu- ja jaoskonna-rahukohtunikud saavad palka ja ametikulude tasu maamaksude lisast, mis Baltimaal selleks võetakse, linnades aga linnade fisisetulekust.

567. Rahukohtukogude kantseleide ja nende juures ametis olevate kohtupristavite palgad, niisama ka kantseleide tarvituste kulud tulevad omavalitsuse maksudest (§ 566) ära tasuda, Riias ja Tallinnas kannavad neid kulusid linnakasjad. Rahukohtukogude juures võivad walijate-kogude ja Riia ning Tallinna volikogude heaksarvamisel iseäralised tõlgid ametis olla, kes ka eeltähendatud hallikatest palka saavad.

568. Kohtupristavite arvu, nende palga kõrguse ja üksikute ametitalituste eest võetavate tasude suuruse määramine, niisama ka tõlkide tarwis (kus viimased ametisse seatakse) teatava summa lubamine ja kantseleide teenijate palkade ja muude kulude (§ 567) katmine käib ringkonna walijate-kogude ja Tallinna ning Riia volikogude otsustamise alla.

569. Palved ja kaebed neis asjus, mis rahukohtu-asutuste võimukonda käivad, neisse asjadesse puutuvad kirjalikud tõestused (доказательства), niisama ka asjadesest osavõtvate isikute suusõna-

lised teated ja seletused, tunnistajate ja kõrvalseisjate seletused ja asjatundjate otsused antakse rahukohtu-asutustesse kas Wene, Saksa või kohalikkude rahwaste (Gesti ja Läti) keeltes.

Rahukohtunikud ja rahukohtukogud wõiwad oma lauakirjades (protokolides), määrustes, otsustes ja mõistustes, niisama ka täitmiselehtedes Wene keele kõrwal ka Saksa keelt tarwitada. Kutsikirjad, rahukohtunikkude või rahukohtukogu lauakirjade, määruste, otsuste ja mõistuste ärakirjad, kui asjast osawõtjad seda soowiwad, tulewad soowiawalduste kohaselt ühes eeltähendatud neljast keeltest (Wene, Saksa, Gesti, Läti) walmistada. Otsused kuulutatakse ka mõnes niisuguses eeltähendatud keeles, mis osawõtjatele arusaadaw on.

Neis asjades, mis Walitsewa Senati või kohtukoja (palati) kätte edasi otsustada antakse, tulewad üleotsustamise (kasjatšioni) ja muud kaebed ja palwed, niisama ka prokuröride wastulaused (protestid) ja seletused Wene keeles walmistada, kuna aga kõik neisse asjadesse puutuwad lauakirjad, määrused (определения), otsused ja mõistused, peaks need rahukohtu-asutustes Saksa keeles kokkuseatud olema, Wene keelde tulewad tõlkida ja tõlge ise algkirjade järel õigeks tunnistada.

570. Kõigi asjade kohta, mis Baltimaa rahukohtutes otsustada on, maksab täiel jõuul ka 20. now. 1864 a. Kõigekõrgemalt kinnitatud riigindukogu arwamine kohtuotsuste trükkimise asjus (Tšensuri Seadus § 4 tähendus, lisa § 14 — 1876 ja 1879 a. täienduste järel).

* * *

Ujutised määrused rahukohtunikkude walimise kohta Liiwi, Gesti- ja Kuramaal.

(Lifa § 558 juurde).

1. Rahukohtunikkude walimise otstarbel asutatakse igas rahukohtu ringkonnas iseäraline walijate-kogu.

2. Ringkonna walijate-kogu juhatajateks on rüütelkondade kreisisaadik (Liiwi- ja Gestimaal) või mõisnikkude kreisipeamees (Kuramaal) või kouwendi saadik (Saaremaal) ja liikmeteks kõigi nende rahukohtu jaoskondade poolt, mis teatawa ringkonna piiridesse käiwad, walitud asemikud. Peale walitud liikmete on nende ring-

kondade walijate-kogudes, mille piirides kroonumaid leidub, mis otsekohe riigimaade walitsuse käsitada on, ka selle wõimukonna esitajad, keda kohalik kroonumaade walitsus iga rahukohtu ringkonda käiwa kreisi kohta sel arwul nimetab, nagu seda Kubermangu Meüldiste Wsutuste Seaduse § 1857 määrab.

Tä h e n d u s. Riigimaade walitsuse esitajateks wõiwad ringkonna walijate-kogudes kas selle wõimukonna ametnikud olla wõi ka niisugused kroonumõisjate rentnikud, kelle rendilepingud mitte hiljem kui kahe aasta eest enne walimisi on tehtud, ja mitte lühema aja peale, kui kuueks aastaks, pealegi peab rendilepingu lõpuni weel vähemalt kolm aastat jääma.

3. Rahukohtute jaoskondade esitajad walitakse kolmeks aastaks maaomanikkude ja wallawanemate kogude poolt; kui aga ringkonda ka linnad käiwad, siis saadawad ka linnad walijate-kogudesse oma esitajad.

4. Maaomanikkude kogud rahukohtu jaoskondades kutsub mõisnikkude kreisipeamees (kreisisaadik, konwendisaadik) kokku, ja tema on ühtlasi ka neis kogudes juhatajaks.

5. Maaomanikkude kogus on healedigus:

a) isikutel, kel omandamise diguse põhjal rüütlimõisjad käes on (Balti seaduste III wihk §§ 599 ja 615);

b) isikutel, kel omanduse diguse põhjal maatükid käes on, mis nii suured on, kui rüütlimõisjate alamääraks nõutakse (Balti Seadus III § 601—603 ja 616), mis maakasfasse maksusid maksawad ja maakasfa nimekirja on üles tähendatud, Gestimaal aga peale nende ka isikutel, kelle omanduseks niisugused maatükid on, mis oma suuruse peale waatamata, iseäralisteks rewisjoni kogudeks arwatakse;

d) isikutel, kes Kuramaal kodanliste laenumaade (мѣщанскій лень) omanikud on.

Maaomanikud wõtawad kogudest kas isiklikult wõi oma usaldusmeeste kaudu osa, kuid kellegil ei tohi kogus üle kahe heale olla: üks isiklikult ja teine wolitusjega, peaski kellegil ühes ja sellesamas rahukohtuniku jaoskonnas mitu mõisjat omanduseks olema.

6. Waldade esitajad walitakse rahukohtu jaoskonna wallawanemate kogudes. Need kogud kutsub kokku ja neid juhatab mõisnikkude kreisipeamees (kreisisaadik, konwendisaadik).

7. Igaüks kogu, nii maaomanikud, kui ka wallawanemad, walivad rahukohtu jaoskondade esitajateks ringkonna walijatekogusse wiis meest. Walida wõib mõlema kogu liikmeid, ja nii, et üks kogu ka teise kogu liikme wõib oma esitajaks läkitada.

8. Linnades, mis rahukohtute kreisiringkonna piirides on, walivad wolikogud eneste hulgast ringkonna walijatekogusse asemikud (waata selle lisa § 3). Iga linna poolt walitawate arv on iseäralises kawas, mis allpool järgneb, ära määratud.

9. Kogudest, mis selle lisa § 4—6 järel kokku kutsutakse, ei wõi ofa wõtta: 1) isikud, kes alla 25 aasta wanad; 2) kes niisuguste kuritööde pärast kohtu all on olnud, mille tagajärjeks on õiguste kaotamine wõi kitsendamine wõi teenistusest wäljajäetmine, niisama ka seaduste rikkumiste pärast, mis rahukohtute poolt mõistetawate nuhtluste seaduste § 169—177 alla käiwad, kui neid aga kohtu poolt õigeks ei ole mõistetud; 3) ametist äraheidetud, kolme aasta jooksul pärast wäljajäetmist; 4) kõik, kes punkt 2 tähendatud ja punkt 3 määratud nuhtlusega karistawate süüteo de pärast uuri mise wõi kohtu all on; 5) kõik maksuwõimetuks tunnistatud, kuni maksuwõimetuse omadused ei ole lõpulikult ära määratud, ja lõpulikult araselgitatud maksuwõimetusest kõik teised, peale õnnetute maksuwõimetute; 6) kõlwatuse pärast waimulikust seisusest wälja heidetud, niisama ka kõik, kes kogukondadest wõi mõisnikkudekogudest nende seisuste otsuste järel on wälja heidetud; 7) wäljamaalased, kes Wenemaal riigialama wannet ei ole annud.

10. Neil juhustel, mis Kohtuseaduste §§ 30—34, 36, 37, 38¹ (punkt 1 ja 2) ja 39 on tähendatud, täidawad Baltimaal kreisifemstiwokogu kohuseid ringkonna walijatekogud.

11. Kui esialgsel walikul ringkonna walijatekogus täiel arvul rahukohtunikkuksid ei ole walitud, siis wõetakse nende kandidtide hulgast, kes esialgsel healetamisel kõige rohkem heali sawad, järelwalimine ette.

12. Kui küllalt kandidatsid ei leidu, keda wõimalik oleks jaoskonna rahukohtunikkudeks Kohtuseaduste §§ 562 ja 563 põhjal walida, wõi kui walitawad nõuetawat healtenamust ei saa, siis nimetatakse punduw arv rahukohtunikkusid järgmiste walimisteni selle korra järel, mis Kohtuseaduste § 38 on ette kirjutatud.

Täiendus § 8 juurde.

Linnade asemikkude arw ringkonna walijate-
kogudes.

Linna nimeid.	Asemikkude arw.	Linna nimeid.	Asemikkude arw.
Schlok	1	Narwa	4
Wolmar	2	Haapsalu	1
Lemsal	1	Mitawi	12
Wõnnu	2	Bauske	1
Walk	2	Tukku	1
Tartu	10	Pilten	1
Wõru	1	Windawi	2
Pärnu	5	Soldingen	2
Wiljandi	2	Hasenpot	2
Kuresaare	2	Grobin	1
Baltiski	1	Liibawi	6
Paide	1	Friedrichstadt	1
Rakwere	1	Jakobstadt	2

I. Rahwahariduse ministeriumi kooli-ehitamise kapitali asutamise seadus.

I. Rahwahariduse ministeriumi juurde tuleb kooli-ehitamise tarwis laenu andmiseks erikapital asutada, mis s'ia juurde lisatud määruste järel tuleb tarwitada.

II. Selpool tähendatud otstarbeks tuleb 1909 a. riigikassast rahwahariduse ministeriumile 1 miljon rubla anda.

III. Kui palju igal järgmisel aastal selleks otstarbeks waja tuleb riigikassast anda, peab juba iga aasta eelarwe kinnitamise teel andutama.

IV. Kooli-ehituse kapitalist rahwahariduse ministeriumi wõimukonda käiwatele koolidele abiandmise korraldamiseks pandakse allpool juurde lisatud määrused maksma.

V. Selleks otstarbeks järgmistel aastatel tarwilikkude summade suurus tuleb 1910 a. peale, nagu seda määrus IV nõuab, eelarwe kinnitamise korras ära määrata.

See seadus on kõigekõrgemalt 22. juunil 1909 a. ära kinnitatud.

* * *

II. Rahwahariduse ministeriumi kooli-ehitamise kapitali kohta käiwad määrused.

1. Rahwahariduse ministeriumi kooli-ehitamise kapital määratakse selleks, et temast hariduse ministri lubal selle ministri wõimukonda käiwate koolimajade ehitamiseks, ostmiseks wõi laiendamiseks laenu oleks antud, olgu nende koolide ülespidamiseks kas kohalikud asutused riigikassa toetusel wõi ilma selleta, wõi jälle kroonu ise kohalikkude asutuste kaastoetusel. Kooli-ehitamise kapitalist tarwitatakse käesolewate määruste järel.

2. Kooli-ehituse kapital koguneb: a) riigikassast selleks otstarbeks määratud summadest, b) äratafutawatest laenudest ja tasumata laenude protsentidest ning d) annetustest.

3. Kooli-ehituse kapitalist antakse laenusid: a) linna omawalitsustele, b) neis kubermangudes, kus 12. juunil 1890 a. antud semstwo-seadus maksab, kreisi semstwotele, d) neis kubermangudes, kus 2. apr. 1903 a. antud seaduses tähendatud maaomawalitsuse asutused töötawad, eeltähendatud asutustele ja e) neis kubermangudes, kus 12. juunil 1890 a. ega ka 2. apr. 1903 a. antud maaomawalitsuse seadused ei maksa *), wallawalitsustele, külawalitsustele wõi nende kohastele asutustele, niisama ka üksikutele asundustele, kellel oma külawalitsust ei ole.

*) Sita käiwad ka Balti kubermangud.

4. Laenu antakse kooli-ehitamise kapitalist niisugustele rahwa hariduse ministeriumi wõimukonda käimatele koolidele, mis ministri poolt heaks kiidetud üleüldise kooliwõrguga ühendatud on.

Tä h e n d u s. Rahwa hariduse ministril on õigus kooli-ehitamise kapitalist laenufid ka niisugustele koolidele lubada, mis weel kinnitatud kooliwõrguga ühendatud ei ole.

5. Laenufid ei anta mitte pikema aja peale, kui 20 aastaks, raha saamisele järgnevalt 1. jaanuarist arvates, kuna laenu suurus ehitawate kooli hoonete wäärtuse neljast wiieendikust mitte üle ei tohi tõusta.

6. Laen antakse kas korraga täielikult kätte wõi jälle osade kaupa.

7. Laenude eest maksetakse kolm protsenti aastas. Protsendimaks diendatakse aasta ette, § 5 määratud tähtajast arvates.

8. Kooli-ehitamise kapitalist laenu nõutamise puhul tuleb hariduse ministeriumile ette panna:

a) kogukondliste asutuste ja walitsuste (waata § 3) selle kohta käitwad otsused, milledes täielikumalt peab seletatud olema, kui suur summa, mis suguse kawatsuse järele, mis sugustel tingimistel ja mis tarwis laenu soowitakse saada;

b) laenu nõutawa asutuse rahaasjanduse seisukorra aruanne, milleks linna- ja maa-omawalitsuse asutused kahe wiimase aasta tulude ja kulude aruande peawad ette näitama;

d) kreisi- wõi linna-kooliõnukogu, wõi kus neid ei ole, seal kooliülemuse heaksarwamine laenu-palwe siisu, ehituse eelarwe ja selle kohta, mil mõedul ehituse-plaan ja wäljawalitud koht nende eeskirjade nõudeid täidawad, mis rahwa hariduse ministeriumi poolt kooli ruumide kohta on wälja antud;

e) kirjalik kohustus, et laenu abil ehitataw maja ainult hariduse ülesannete täitmiseks tahetakse tarwitada, ja et selle kinnituse ja paranduse kulud kohalikkude asutuste kanda jääwad.

9. Laenu andmise puhul määrab ministerium ka tähtaja, mille jooksul ehitus wõi parandustööd tulewad ära lõpetada. See tähtaeg ei pea üle kahe aasta kestma.

10. Laen tuleb iga aasta, selle aja jooksul, milleks ta antud, ühesuuruste kustutus-maksudega ära tasuda.

11. Nastased kustutus- ja protsendi-maksud tulewad kohalikus renteis mitte hiljem kui 1. juuliks ära diendada.

12. Selleks tähtjaks diendamata jäänud maksud arvatakse wõlaks, ja selle pealt wõetakse 1% igaihe tähtjast möödaläinud kuu eest.

13. Linna omawalitsuse asutuste ja semstwote, nii 12. juuli 1890 a. kui ka 2. apr. 1903 a. seaduste põhjal, iga-aastased kustus- ja protsendi-maksud (§ 11) tulewad kohaliste wäljaannetena nende eelarwetesse mahutada. Waldade ja külade walitsuste käest nõutakse neid iga-aastased maksud sel teel sisse, nagu harilikult kõik kroonumaksud.

14. Kreisi- wõi linna-koolinõukogu, wõi jälle kooliwalitsuse poolt heaksarwatud ehituseplaani muutmiseks, kui selle juures aga ministeriumi poolt kooliruumide kohta antud eeskirjade wastu ei eksita, wõiwad needfamad nõukogud oma wõimul luba anda, wõi, kus neid nõukogusid ei ole, seal käib see rahwakoolide direktorite wõimupiiridesse.

15. Kui need eelnõuded, mis § 8 punkt e ning § 9 ja § 14 tähendatud, täitmata jääwad, siis tulewad kõik summad, mis laenuks saadud on, aasta jooksul, sellekohase tagasi-nõude awaldamisest eel-tähendatud tähtjast alustades, kroonule ühes 6%, mis ka sellesama tähtjast peale arvatakse, tagasi maksta.

T ä h e n d u s. § 15 nimetatud summad arvatakse uuesti kooli-ehituse kapitali juurde.

16. Kooli-ehituse kapitali arwepidamise ja laenude aruande korra määrab rahwa hariduse minister eri-juhatuskirjas ära, mis ta rahaministri ja riigi kontrolöriga kokkuleppides maksma paneb.

17. Nastased aruanded sellest kapitalist antud laenude kohta pannakse hariduse ministri poolt riigiwolikogule ja riiginõukogule ühes selle ministeriumi eelarwega ette.

* * *

III. Kooli-ehitamise kapitalist hariduse ministeriumi wõimukonnas olewatele koolidele abiraha andmise kohta käiwad määrused.

1. Abiraha annab hariduse ministerium koolimajade ehitamiseks, uute koolimajade ostmiseks wõi olewate laiendamiseks, olgu niisuguste koolide ülewalpidaajateks kas kohalikud asutused kroonu toetusel wõi ilma selleta, wõi jälle kroonu üksi wõi kohalikkude asutuste kaastoetusel.

2. Abiraha wõivad kooli-ehitamise kapitalist saada:

a) linna omavalitsused, b) neis kubermangudes, kus 12 juunil 1890 a. antud semstwo-seadus maksab, kreisi-semstwod, d) neis kubermangudes, kus 2. apr. 1903 a. seaduses tähendatud maaomavalitsuse asutused töötavad, eeltähendatud asutused ja e) neis kubermangudes, kus 12. juuni 1890 a. ega ka 2. apr. 1903 a. maaomavalitsuse seadused ei maksa, wallawalitsused, külawalitsused wõi nende kohased asutused, niisama ka üksikud külad, kellel omavalitsust ei ole.

3. Abiraha antakse kooli-ehitamise kapitalist niisugustele rahwahariduse ministeriumi wõimukonda käivatele koolidele, mis ministri poolt kiidetud üleüldise kooliwõrguga ühendatud on.

T ä h e n d u s. Rahwahariduse ministril on õigus kooli-ehitamise kapitalist abiraha ka niisugustele koolidele lubada, mis kinnitatud kooliwõrguga weel ühendatud ei ole.

4. Abiraha ei anta mitte rohkem, kui pool ehitatava hoone wäärtusest, igatahes järgmistes piirides: üheaastmelise kooli (iga aste on keskmiselt 50 õpilast ühe koolitõpetajaga) wõi kaheaastmelise kooli iga astme tarwis, wõi mitmeaastmelise kooli kahe esimese astme tarwis mitte üle 2000 rub. kivitõhitud ja mitte üle 1500 rub. sawi- wõi puutõhitud toetamiseks, kuna aga mitmeaastmelistes koolides iga astme toetuseks mitte üle 1000 rub. abiraha ei wõi anda.

T ä h e n d u s. Kui üks ja seesama kool hariduse ministeriumi kooli-ehituse kapitalist laenu ja abiraha saab, siis ei pea kooli-ehituse kapitalist saadaw summa üle nelja wiieendiku ehitamise kuludest tõusma.

5. Abiraha antakse kas korraga täielikult kätte wõi jälle osade kaupa.

6. Kooli-ehitamise kapitalist abiraha palumise puhul tuleb hariduse ministeriumile ette panna:

a) kogukondliste asutuste ja nende walitsuste (§ 2) selle kohta käiwad otsused, milledes täielikumalt peab seletatud olema, kui suur summa, mis suguse kawatsuse järele, mis sugustel tingimistel ja mis tarwis abiraha soowitakse saada;

b) abiraha paluma asutuse rahaasjanduse seisukorra aruanne, milleks linna- ja maa-omavalitsuse asutused kahe wiimase aasta tulude ja kulude aruande peawad ette näitama;

d) kreisi- või linna-koolinõukogu, või kus neid ei ole, seal kooliülemuse heaksarvamise abiraha-palve siisu, ehituse eelarve ja selle kohta, mil määral ehituse plaan ja väljavalitud koht nende eeskirjade nõudeid täidab, mis rahvahariduse ministeriumi poolt kooli ruumide kohta on välja antud;

e) kirjalik kohustus, et abiraha toetusel ehitatav maja ainult rahva hariduse ülesannete täitmiseks tahetakse tarvitada, ja et selle hoone kinnituse ja paranduse kulud kohalikkude asutuste kanda jäävad.

7. Abiraha andmise puhul määrab ministerium ka tähtaja, mille jooksul ehitus või parandustööd tulevad ära lõpetada. See tähtaeg ei pea üle kahe aasta kestma.

8. Kreisi- või linna-koolinõukogu, või jälle koolivalitsuse poolt heaksarvatud ehitusplaani muutmiseks, kui selle juures aga ministeriumi poolt kinnitatud kooliruumide kohta antud eeskirjade vastu ei eksita, võivad needsamad nõukogud oma võimul luba anda, või kus neid nõukogusid ei ole, seal on see rahvakoolide direktorite võimupiirides.

9. Kui need eelnõuded, mis § 6 punkt e ning § 7 ja § 8 tähendatud, täitmata jäävad, siis tulevad kõik summad, mis abirahana kooli-ehitamise kapitalist saadud on, aasta jooksul, sellekohase tagasivõtmise avaldamisest seda tähtaega alustades, kroonule tagasi maksta, kuna iga kuu eest, mis tagasivõtmise avaldamisest mööda läinud, 1% tuleb juurde maksta.

Ringkiri kirikumaksude asjus.

Nagu Eesti ajalehed teatavad, on ajalehe „Df. Wehstn.“ teatel järgmine ringkiri Liivimaa kirikumaksuametile kätte saadetud.

Liivimaa kubermanguvalitsuse käsul ja maksude jaotamise kinnituse viivituse eemalhoidmiseks teatab Wõnnu-Walga ülemkiriku eestseisus, et

I üksipäini mõisate kohuseks jääb:

1) Kirikute ja koolimajade ehitamise juures meistri palga maksmine.

2) Kõige ehitusmaterjali andmine, peale õlgede. Mõisate poolt weetakse tähendatud materjal, kui see väljaspool kihelkonna piiri on antud, kihelkonna piirini. (Täheendus: Kui koht, kust ehitusmaterjal antakse, selle mõisa piirides on, kes materjali peab andma, aga kihelkonnast väljaspool on, siis peavad wallad sealt ehitusmaterjali kohale vedama).

3) Raša andmine kiriku oreli ostmiseks, oreli vedamine kihelkonna piirini, kuna wallad sealt ta kohale viivad. Mõisate poolt pandakse orel üles, kuna wallad omalt poolt selleks töölistes peavad andma.

4) Puunde andmine kiriku, käärkambri ja kihelkonnakooli kütmiseks; kuna wallad neid peavad raiuma ja kohale vedama.

II. Üksipäini waldade kohuseks jääb:

1) Õlgede andmine katuste tarwis. (Täheendus: Kui kontwent määrab, et ehitusel olewale majale mõnest teisest materjalist katus tuleb peale teha, siis peavad wallad oma poolt töölistes andma ja wõiwad õlgede asemel kontwendi poolt määratud maksu maksta, niipea kui peremeestekogu selle kohta oma nõusolemist awaldab. Kui nõusolemisel otsus aga puudub, siis on kirikueestseisjal õigus töölistes ja õlgede andmist nõuda, kuid õled wõidakse ära müüa ja saadud raha eest mõnda teist materjali katuse tarwis osta).

2) Käsitööliste andmine. (Tööliste saatmisest wõiwad wallad ka ennast wabastada, kui juba ennemalt kontwendi poolt kindlaks määratud summa selleks maksetakse ja kui peremeestekogu selle wabastamisega ja summa suurusega nõus on).

3) Kõige ehitusmaterjali kohale vedamine kihelkonna piirides ja väljaspool neid piiriseid, sel korral, mis 1 ja 2 punkti tähenduses on nimetatud.

4) Kihelkonnakooli wanema sõiduraha maksmine, kui see koolisid sõidab rewiderima.

5) Kihelkonnakoolide walgustamine ja nende koolide tarwis lampide ostmine.

6) Koolilaste ülewalpidamine, kas naturamakjudega ehk rahaga.

7) Koolitarwiduste (raamatute, kirjutusmaterjali ja muude õpeabinõude) muretsemine.

III. Waldade ja mõisate ühiseks kohuseks jääb:

1) Oreli hääldeseadimine ja parandamine;

2) kubermangu-ajalehe tellimine;

3) kirikute ja kihelkonnakoolide kinnitamine;

4) furnuaia, kirikuhoonete ja kihelkonnakooli tarwis minema maa ostmine ja maa eest rendi tasumine;

5) maksud, mis konwendi otsuse järele tulewad orelimängijatele, kirikumeelestele, kirikumõisa wahtidele, tuuletallajatele, kellameeestele ja korstnapühkijatele maksta;

6) kulud, mis kihelkonnakooli oreli ostmine, healdepänemine ja parandamine nõuab;

7) kiriku- ja kihelkonnakoolimaja juures olewa mustuse ära-
koristamine ja kraawide puhastamine;

8) pois- ja tütarlastekihelkonnakooli õpetajatele ja nende abidele palga maksmine;

9) inventari (nagu pinkide, woodite jne.) muretsemine ja parandamine.

Ühtlasi on ülemkirikueestseisja amet kirikueestseisjate tähelepanemist selle peale juhtinud, et maksude jaotus iga aasta kuni 1 novembrini kubermangu walitsusesse saaks ära saadetud.

Teated kodumaalt.

Jahipileti päraft. Hiljuti andis Senat seletuse, mille järele jahipilet ilma selle peale waatamata wälja tuleb anda, kas pileti soowijal jahipidamise õigus on wõdi mitte. Lugu, mille tagajärjena see seletus ilmus, on omaft kohast huwitaw ja näitab, kudas seadust mitmel wiisil seletatakse. 1903 aastal andis Lätimaal Laidoni walla Ohjolsalu koha peremees N. Wõnnu kreistülema peale kaebtuse, et see temale jahipiletit pole wälja andnud. Kuberner jättis, seletades, et N-l jahipidamise õigust ei ole, palwe tagajärjeta. Peremees kaebas Senatisse, kes kubernerile ette kirjutas asja weel kord läbi katsuda, sest et kaebaja mitte politsei ülewaatuse alune, lubamata jahipidamise päraft trahwitud ega alaealine ei ole, kellele seaduse järele jahipiletit anda ei tohi. Jällegi jättis Liiwimaa kubermanguwalitsus N. kaeb-

tuse tagajärjeta ja nüüd sel põhjusel, et kaebajal ka oma koça peal jahidigust ei olewat. Siis kaebas N. uuesti Senatisse, kus alles tänawu 20 augustil selles asjas otsus tehti, N. kaebtus täitmist leidis ja ülemaltähendatud seletus wälja anti. Nagu weel meeles, ilmufiwad lehtedes nüüdsama ka teated teise Senati seletuse üle, mille järele taluperemehel ka oma koça peal igatahes jahipidamise õigus on. Seega oli Liwimaa kubermanguwalitsus taluperemehele N-le jahipiletit keelates seadust kahekordselt wõeriti seletanud.

„Wirul.“

Sisemiste asjade ministertiumi seletus waldade poolt äralubatud isikute asjus. Talurahwa seaduses on määrus, mille põhjal waldadel õigus on uusi liikmeid wastu wõtta, muu seas ka niisuguseid, keda kord walla otsuse järel kui kõlbmata isikuid ära lubati; kuid seaduse järel wõib see ainult 5-aastase waheaja järele, wäljasaatmise ajast peale arwates, sündida.

Nagu ajalehed teatawad, on nüüd Sisemiste asjade ministertiumist seletus tulnud, mille järele wallad tagasisaadetute kohta tehtud otsust wõiwad muuta. Kui tagasiwõtmiseks mõned seaduslikud tingimised puuduwad, siis ei tule niisugust otsust mitte kui seadusewastaseid ülemale poole äramuutmiseks anda, waid nende peale tuleb kui palwete peale, et ärasaadetutele tagasitulemiseks luba antaks, waadata.

Jahidiguse kohta Tallinna kubermangu talumaa peal kirjutab „Wirul.“: Kõigekõrgema ukasi järel 23 detsembrist 1905 a. nr. 5283 wõib mõisaomanikul Gestimaal jahipidamisõigus ühe ostetud koça peal ainult serwitudi näol olla. Selles ukasis leitame muu seas järgmise lause: „Mis sellesse puutub, et ostukontrahtidesse tingimised paigutatakse, mille järel müüja jahipidamise ainuõiguse müüdawa koça peal enesele tahab pidada, siis käib see otsekohe nende määruste wastu, mis 1856 a. Gestimaa talurahwa-seaduses üles on pandud.“ Nii ei ole siis mingit kahtlust selles, et see, mis Senat Kuramaa kohta seletanud, ka Gestimaa kohta mak-sab. Pealeselle on sellesamas asjas teine Kõigekõrgem ukas (23 sept. 1905 a. nr. 5281) rendikohtade kohta wälja antud, mille järel mõisaomanikul ka renditud talukoça peal jahipidamiseks ainuõigust ei ole, waid et tema seda ka seal ainult niisama serwitudi näol tarwitada wõib, kui see rendikontrahise üles on wõdetud.